

Landbruks- og matdepartementet
postmottak@lmd.dep.no.

Oslo, 5. februar 2016

SVAR PÅ HØRING – Innspill til ny melding om jordbrukspolitikken

Dyrevernalliansen takker for muligheten til å komme med innspill, og for utsatt frist til 8. februar 2016, jfr. e-post fra Marthe Bay Haugen 29. januar 2016.

1. Innledning

Dyrevelferd er av Landbruks- og matdepartementet fremhevet som et mål i seg selv.¹ Hensynet til dyrevelferd bør derfor vurderes som en sektorovergripende målsetting i arbeidet med ny jordbruksmelding.

Våre innspill oppsummert:

Målsettinger

- 1) Det bør defineres prioriterte målsettinger for dyrevelferden i landbruket (i forhold til løsdrift, smertevoldende praksis og avl).
- 2) Landbrukspolitiske mål bør harmoneres med helse- og miljøpolitiske mål.

Tiltak

- 1) Minstekravene til dyrevelferd bør økes for alle dyreslag (holdforskriftene må gjennomgås i forhold til løsdrift, smertevoldende praksis og avl).
- 2) Støtteordningene i landbruket bør gjennomgås i forhold til målsettingene for dyrevelferd.
- 3) Kostnadene til forbedrede minstekrav bør tas ut gjennom økte produktpriser på kjøtt, egg og meieriprodukter.
- 4) Kjøtt, egg og meieriprodukter bør merkes med produksjonsmetode (for eksempel bås/løsdrift, bur/frittgående).

Utredningsbehov

- 1) Det bør utredes muligheter for dyrkning av hardføre protein- og oljerike vekster på norsk areal.
- 2) Det bør utredes konsekvenser av prisreguleringer for å bedre dyrevelferden.

2. Bedre dyrevelferd i fremtidens landbruk

Dyrevelferden i norsk landbruk er kritikkverdig på flere områder.² Dyrene avles til å vokse fort og produsere mye, og oppbevares mange sammen på lite areal. Den intensive driften påfører dyrene sykdom og atferdsforstyrrelser.

Det er fullt mulig å kombinere bedre dyrevelferd med lønnsom produksjon. Dyrevernalliansen arbeider for et mer dyrevennlig norsk landbruk.

Myndighetene har hatt hovedfokus på produksjonsvolum, og kravene til dyrevelferd er i all hovedsak basert på eksisterende driftssystemer som har blitt utviklet av praktiske og økonomiske årsaker. Dette skjedde i etterkrigsårene og frem mot 90-tallet, før grunnleggende kunnskap om dyrs adferdsbehov var kjent.

Støtteordningene i jordbruket har hittil ikke hatt spesielt fokus på dyrevelferd. Enkelte særtilskudd,

¹ Landbruks- og matdepartementet, Dyrevelferd. URL: <https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/dyr/innsikt/dyrevelferd/id2000690/>

² St.meld. nr. 12 (2002–2003) om dyrehold og dyrevelferd.

som beitetilskudd, kan slå positivt ut. Det samme gjelder investeringsstøtte til nybygg, for eksempel løsdriftsfjøs. Landbrukspolitikken mangler likevel overordnede målsettinger for støtte til dyrevelferdstiltak.

Produksjonsstøtten er ikke knyttet til dyrevelferd, og det er først de siste par årene utviklet praksis med at bønder som grovt og over tid bryter dyrevelferdsbestemmelser får avkortet eller avvirket produksjonsstøtten.

Støtte til økologisk dyrehold har ingen målrettet effekt på dyrevelferden. Ø-merket er ingen garanti for bedre dyrevelferd. Selv om dyrevelferd er et grunnprinsipp i økologisk landbruk, stiller det økologiske regelverket ikke særlig strengere dyrevelferdskrav enn det som gjelder for vanlig landbruk. En sammenligning av norsk konvensjonelt regelverk, økologisk regelverk og svensk økologisk regelverk finnes her: https://www.dyrevern.no/landbruk/okologisk/okologisk_landbruk

Nå må landbruket snus i mer dyrevennlig retning. Dette gjelder både produksmåtene, valg av produkter og målsettinger til volum.

Oppsummert mener Dyrevernalliansen at målene for en ny landbrukspolitikk bør være:

- Minstekravene til dyrevelferd må økes for alle dyreslag.
- Forbrukerne må kunne velge produkter med bedre dyrevelferd enn minstekravene.
- Kjøttforbruket må reduseres, slik at færre dyr kan drettes opp mindre intensivt enn nå.

3. Dyrevelferd er en offentlig oppgave

Så lenge avtaleinstituttet opprettholdes, må dyrevelferden være en prioritert offentlig oppgave. Gjennom eksisterende markedsordning, jordbruksavtalen og importvernet unntas norske landbruksprodukter i stor grad fra alminnelig konkurranse. Dette kan være både negativt og positivt, men uansett har forbrukerne små muligheter til å påvirke produksjonsmetodene gjennom å utøve forbrukermakt.

Når staten har gått inn i markedsregulering, bør staten også iverksette tiltak for at produksjonen skal oppfylle etiske standarder som utvikler seg i samfunnet, og slik oppveie for reduserte muligheter til forbrukervalg.

Virkingen av ulike dyrevelferdstiltak er i liten grad utredet. Vi påpeker under sentrale utredningsbehov, som ny jordbruksmelding bør legge opp til.

4. Det grønne skiftet krever redusert kjøttproduksjon

Landbrukspolitiske mål bør harmoneres med helse- og miljøpolitiske mål. Bøndene må stimuleres til å produsere mat for fremtiden, altså mat som fremtidens norske forbrukere vil etterspørre.

For skattebetalerne, som årlig støtter jordbruket med store beløp over statsbudsjettet, gir det neppe mening at Landbruksdepartementet stimulerer til økt kjøttproduksjon av småfe og storfe, mens Helsedirektoratet og Ernæringsrådet samtidig råder til redusert inntak av rødt kjøtt.

Helsedirektoratet, FNs klimapanel, Bioforsk og Miljødirektoratet anbefaler alle å redusere kjøttforbruket. Dette bør reflekteres i den nye meldingen om jordbrukspolitikken.

Bioforsk har på oppdrag fra Miljødirektoratet vurdert ulike klimatiltak i jordbruket. Et av tiltakene er å redusere kjøttforbruket med 11 prosent innen 2030, og er i vurderingen det tiltaket som gir størst utslippsreduksjon, med hele 12 prosent.

Nasjonalt råd for ernæring anbefaler et hovedsakelig plantebasert kosthold som inneholder mye

frukt, bær, grønnsaker, fullkorn og fisk, og lite rødt kjøtt og dyrefett.³ FN's klimapanel refererer til at et bærekraftig kosthold innebærer daglig inntak av kjøtt, melk og egg på maksimalt 90 gram.⁴ Dette tilsvarer rundt 33 kilo i året. Til sammenlikning er det norske gjennomsnittlige forbruket på 76 kilo kjøtt, altså ikke medregnet egg og meieriprodukter.⁵

Kjøttproduksjonen bør følgelig reduseres, til fordel for økt planteproduksjon.

5. Minstekravene til dyrevelferd må heves

Løsdrift: Stortingsmeldingen om dyrevelferd ("dyrevelferdsmeldingen") fra 2002 fastslår løsdrift som et mål for alle matproduserende dyreslag. Løsdrift er likevel fortsatt ikke gjennomført. Å endre produksjonsmåtene slik at løsdrift blir en realitet for alle dyr i norsk landbruk, vil ha store velferdsgevinster for dyrene. Det gir muligheter for aktivitet, miljøberikelse, artstypisk sysselsetting (for eksempel å lete etter egen mat), og sosial adferd som er viktig for arten og livsstadiet.

Eksempler er overgang til egg fra frittgående høner og løsdrift for kyr. Tiltakene er allerede tatt i bruk av mange bønder (60% av norske høner er frittgående, og 47% av norske kyr går i løsdrift). Dette er altså endringer som er økonomisk og praktisk gjennomførbare, så sant produsentene er motiverte eller pålegges å gjennomføre endringene.

Smertevoldende praksis: En annen viktig målsetting bør være å få slutt på spesielt smertevoldende praksis. Et eksempel er produksjon av gris med vaksine mot rånelukt i stedet for kirurgisk kastrering. En andel på 6–8 prosent av norske grisunger blir i dag vaksinert med Improvac.⁶

Uetisk avl: De vanligst brukte kylling- og kalkunrasene som er i bruk i Norge, er avlet for ekstrem vekst. Den abnorme veksten forårsaker en rekke forskjellige helseproblemer, mest vesentlig dårlig beinholdning.^{7, 8} Også andre matproduserende dyr har avlrelaterede helse- og velferdsproblemer. Eksempler er avl for trillingfødsler hos sau, og grisepurker med dårlige morsegenskaper.

Avlen bør gjennomgås og harmoneres bedre med kravene i dyrevelferdsloven § 25:

- "Det skal ikke drives avl, herunder ved bruk av genteknologiske metoder, som:
- endrer arveanlegg slik at de påvirker dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt, eller som viderefører slike arveanlegg,
 - reduserer dyrs mulighet til å utøve naturlig atferd, (...)"

6. Støtte til dyrevennlig produksjon

Dyrevernalliansen samarbeider med bønder som satser på bedre dyrevelferd, gjennom

³ Nasjonalt råd for ernæring, *Kostråd for å fremme folkehelsen og forebygge kroniske sykdommer*, 2011.

⁴ Miljødirektoratet. 2015. *Klimatiltak og utslippsbaner mot 2030*. Rapport. URL: <http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M386/M386.pdf>

⁵ Helsedirektoratet, *Utviklingen i norsk kosthold 2014*, 2015.

⁶ Nafstad, O. Immunkastrering øker, *Go´mørning* nr 4/2015.

⁷ Hansen, M. (Animalia), "Del 4: Helseutfordringer relatert til miljø, avl, fôr eller andre produksjonsfaktorer", *Fjørfe* 6, 41-42, 2013.

⁸ Dawkins, M. and Layton, R., "Breeding for better welfare: genetic goals for broiler chickens and their parents", *Animal Welfare* 21, 147-155, 2012.

prosjektet "Bedre dyrevelferd" (URL: www.dyrevern.no/bedre_dyrevelferd). Bøndene i prosjektet vårt har ikke fått spesiell støtte til sin produksjon, selv om de er innovatører innen dyrevelferd.

Det er nødvendig å gi bønder incentiver til å satse på dyrevelferd. Bøndene kan premieres gjennom høyere pris, ved hjelp av øremerkede tilskudd eller skattelette.

Det kan utarbeides en prioriteringsliste over dyrevelferdstiltak som myndighetene ønsker gjennomført i løpet av en viss tidsperiode. Disse prioriteres deretter ved tildeling av investeringsstøtte, og i tildelingen av produksjonstilskudd.

Praksis for tildeling av produksjonsstøtte kan endres, slik at bønder som innfører ønskede dyrevelferdstiltak får høyere sats, mens de som nøler får mindre. Den samlede summen som staten bruker til produksjonsstøtte vil da ikke endres, men bøndene vil få et incentiv til å innføre forbedringer.

Forskrift om produksjonsstøtte §1:

"Formålet med produksjonstilskudd i jordbruket er å bidra til et aktivt og bærekraftig jordbruk innenfor de målsettinger Stortinget har trukket opp".

Investeringsstøtte bør forbeholdes prosjekter som oppfyller ønskede kriterier til dyrevelferd.

7. Moderat økte priser på kjøtt og andre animalske produkter

Ikke alle dyrevelferdstiltak koster penger. For eksempel gir vaksinasjon mot rånelukt like god eller bedre økonomi som kirurgisk kastrering. Mange dyrevelferdstiltak vil likevel ha en kostnadsside, og denne må forbrukeren betale (enten i form av høyere pris på produktet, eller i form av forskjellige typer subsidier til jordbruket).

Et eksempel er prisen for kylling uten uetisk avl. AgriAnalyse har på oppdrag fra Miljøpartiet de Grønne beregnet kostnadene ved å bytte kyllingrase fra Ross 308 til en mer saktevoksende rase, som det allerede er erfaring med i Norge (Ross Rowan). Kostnadsøkningen er stipulert til 5 prosent.⁹ Det vil si at en hel grillet kylling vil koste kr 41,90 (mot kr 39,90 i dag). Kostnadsøkningen for et vesentlig dyrevelferdstiltak som bytte av kyllingrase, er altså ikke voldsom. Sentrale dyrevelferdstiltak bør kostnadsberegnes på lignende måte, og gjennomføres med moderate prisøkninger.

For å redusere kjøttkonsumet er det foreslått å innføre en kjøttavgift. Moderat økte priser på grunn av dyrevelferdstiltak vil ha samme effekt. Akkurat som prinsippet "forurenseren betaler" i miljøretten, bør utgangspunktet være at "forbrukeren betaler" for dyrevelferdstiltak.

8. Tilrettelegge for dyrevennlig forbruk: merking med produksjonsmetode

I dag har forbrukeren ingen incentiver til å velge produkter med spesielt god dyrevelferd, eller velge bort produkter med spesielt dårlig dyrevelferd. Første punkt må være kunnskap som gjør bevisste valg mulig. Merking på produktene er et lettvinnt og virkningsfullt tiltak.

I EU er det innført krav om at alle eggkartonger skal merkes med produksjonstype, dvs. om eggene er fra burhøns, frittgående høner innendørs, eller frittgående høner med utemuligheter.¹⁰

⁹ Fjellhammer, E., Konsekvensene av omlegging til Ross Rowan i norsk slaktekyllingproduksjon, AgriAnalyse, 2015.

¹⁰ Commission Regulation 1651/2001.

Disse reglene gjelder ikke for Norge, fordi de ikke er inntatt i EØS-avtalen. I Norge oppgis det ikke på pakningen når eggene kommer fra burhøner. Norske forbrukere får derfor dårligere informasjon om egg enn andre europeere.

På oppdrag fra Dyrevernalliansen har SIFO kartlagt hvor viktig merking er for forbrukernes valg av egg.¹¹ Undersøkelsen viser at når eggkartongene merkes med "buregg" går salget ned. Endringen er mye større enn om egg fra frittgående høner merkes som spesielt bra.

Konklusjonen fra eksperimentet gjelder alle type norske matvarer, ikke bare egg slik som i eksempelet. Undersøkelsen tilsier altså at mat bør merkes med produksjonsmetode. Ved salg av produkter med ulike produksjonsmetoder, står forbrukeren da fritt til å velge dyrevelferd til litt høyere pris.

9. Behov for utredninger

For å skape et norsk landbruk for fremtiden, er det behov for utredninger både i forhold til primærproduksjonen og omsetningsleddet.

Økt planteproduksjon: Det må utredes hvordan det begrensede norske dyrkingsarealet kan disponeres for økt produksjon av vegetabilsk menneskemat fremfor dyrefôr.

Det bør tilrettelegges for maksimal produksjon av proteinrike og oljeproduserende vekster (erter, åkerbønner, raps). Det er behov for utprøving av nye vekster (proteinrike planter, raps, quinoa).

Forskningen er her i begynnerfasen, og bør stimuleres. Det bør også gis støtte til utprøving, og konsekvensene for landbruksstrukturen bør undersøkes.

Prisreguleringer: Det bør utredes hvilke konsekvenser det vil ha å innføre forbud mot prisdumping av kjøtt, kjøttavgift, og prisøkninger som følge av høyere krav til dyrevelferd. Økte priser vil ha innvirkning på forbruket, men konsekvensene for primærnæringen og foredlingsleddet bør undersøkes.

Med vennlig hilsen

Live Kleveland

Informasjonsleder (+47) 906 857 38
live@dyrevern.no

Vedlegg:

- Dyrevernalliansen, "Kjøttforbruk - konsekvenser av høyt kjøttkonsum og mulige tiltak", fagnotat, 2015.

¹¹ Schjøll, A., Borgen, S. O. and Alfnes, F., Consumer preference for animal welfare when buying eggs, Statens Institutt for forbrukerforskning, 2013.

FAGNOTAT november 2015

tittel:

Kjøttforbruk - konsekvenser av høyt kjøttkonsum og mulige tiltak

forfatter:

Anine Dedekam Moldskred
statsviter og politisk rådgiver
(+47) 909 97 613
anine@dyrevern.no

Hovedmomenter:

- Redusert kjøttforbruk er et av de viktigste tiltakene for å bedre dyrevelferden og redusere klimagassutslipp i landbruket. Det har også dokumenterte helsefordeler.
- For å oppnå lavere kjøttforbruk er det nødvendig med flere politiske tiltak.
- Miljøpartiet De Grønne og Venstre har programfestet å jobbe for lavere kjøttforbruk. SV ønsker mer vegetabiliske matvarer og vil i likhet med de ovennevnte partiene, avvikle Opplysningskontoret for egg og kjøtt.
- Undersøkelser viser at en omlegging av kostholdet fra kjøtt til vegetabilisk mat, kan føre til kostnadsbesparelser både for forbrukere og samfunnet.

I. Generelt om nordmenns kjøttforbruk

Fra 1989 til 2013 økte forbruket av kjøtt i Norge fra 53 til 76 kilo per person. Forbruket av hvitt kjøtt (fjørfe) økte fra 5 til 20 kilo per person fra 1989 til 2013. Forbruket av rødt kjøtt (svin, storfe, sau og geit) økte fra 43 til 50 kilo per person fra 1989 til 2013.(1) En undersøkelse fra Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) viste at kun 18 prosent av nordmenn spiste mindre kjøtt, og 82 prosent hadde ikke redusert eller i liten grad redusert sitt kjøttforbruk for å redusere klimagassutslipp. Kjøttforbruk var den produktkategorien som færrest hadde redusert forbruket av.(2)

1.1 Påvirkning av nordmenns kjøttforbruk

Opplysningskontoret for egg og kjøtt (OEK), kjent som matprat.no, bidrar til økt kjøttreklame. Grunnlaget for OEK og andre såkalte opplysningskontorer, er Omsetningsloven av 1936.(3) Den skal fremme og regulere omsetningen av landbruksvarer.

Markedsføring har betydning for endringer i forbruk. I perioden 1995–2010 var de totale utgiftene til reklame for kjøtt betydelig høyere enn reklame for fisk, frukt og grønt. 62 prosent av reklameutgiftene ble brukt til kjøtt, 20 prosent ble brukt på fisk og 18 prosent på frukt og grønt.(4)

2. Kjøttforbrukets påvirkning på dyrevelferd, helse og miljø

2.1 Dyrevelferd i industrielt landbruk

Det intensive oppdrettet i det industrielle landbruket påfører dyrene store lidelser i form av produksjonslidelser, smittsomme sykdommer og adferdsforstyrrelser. Industrialiseringen av landbruket gir større dyretall, kortere levetid for det enkelte dyret og mer mekanisert stell.(5)

For å oppnå maksimalt økonomisk utbytte drives intensiv avl, som resulterer i unaturlig høytytende dyr. Husdyravl har i stor grad ensidig konsentrert seg om økonomisk viktige egenskaper, slik som høy melkeproduksjon og rask tilvekst. Klimaet og kostnadsnivået i Norge fører til at bygningsutgiftene i norsk landbruk generelt er høye. Dyrene står tett, og inneklimate kan gi helseproblemer. (6,7) Lavere produksjon av slike animalske produkter er nødvendig for å redusere belastning på dyrene og bedre dyrevelferden.

2.2 Helsefordeler ved lavere kjøttforbruk og vegetarkost

Høyt kjøttkonsum er helseskadelig, fordi det bidrar til ulike livsstilsrelaterede sykdommer. Nasjonalt råd for ernæring anbefaler et hovedsakelig plantebasert kosthold som inneholder mye frukt, bær, grønnsaker, fullkorn og fisk, og mindre kjøtt og dyrefett.(8)

Amerikanske helsemyndigheters komité Dietary Guidelines Advisory Committee (DGAC), består av anerkjente eksperter på kosthold og helse. De anbefaler mye «grønnsaker, fullkorn, frukt, melkeprodukter med lite eller ingen fett, sjømat, belgfrukter», og «mindre rødt og prosessert kjøtt, sukkersøtet mat og drikke, og raffinert korn». Vegetarisk kosthold trekkes frem som en av tre anbefalte dietter for å få et helsemessig optimalt kosthold.(9)

Vegetarkost er forbundet med lavere risiko for blant annet overvekt, hjerte- og karsykdommer, diabetes og kreft. Helsedirektoratet påpeker at balansert og variert vegetarkost egner seg for individer i alle livsfaser. Det inkluderer svangerskap, ved amming, i spedbarnsperioden, for barn og unge og for idrettsutøvere.(10)

2.3 Miljøpåvirkning av kjøttproduksjon

Det er bred enighet i forskningsmiljøene om at moderne kjøttproduksjon er en av de største kildene til klimagassutslipp. Kjøttproduksjon står for hele 18 prosent av totale CO₂-utslipp ifølge FN-organisasjonen for mat og landbruk, FAO.(11)

Bioforsk har på oppdrag fra Miljødirektoratet vurdert ulike klimatiltak i jordbruket. Et av tiltakene er å redusere kjøttforbruket med 11 prosent innen 2030. Tiltaket innebærer redusert forbruk av kjøtt og økt forbruk av kornprodukter, poteter, frukt og grønnsaker. Forslaget forutsetter at produksjonen av korn og grønnsaker øker i Norge. Omlegging fra kjøtt til vegetabilsk mat er det tiltaket som gir størst utslippsreduksjon, med hele 12 prosent. Likevel eksisterer det ingen virkemidler fra forvaltningens side for å redusere kjøttkonsumet.(12,13)

Miljødirektoratet påpeker at matkorn for direkte konsum gir langt mer mat per arealenhet enn korndyrking til dyrefôr. Korn utgjør omtrent 30 prosent av maten på energibasis i Norge, og har derfor stor betydning for selvforsyningsgraden. Miljødirektoratet anbefaler at den positive klimaeffekten av økt matkornproduksjon i Norge undersøkes nærmere.(11)

2.4 Sosiale konsekvenser av økende kjøttkonsum

Økt etterspørsel av kjøtt har ikke bare klima- og miljømessige konsekvenser, men er også et spørsmål om sosial rettferdighet og tilgang til mat. En av verdens fremste institusjoner for bærekraft, World Watch Institute, slår fast at et drastisk kutt i kjøttkonsumet er det eneste som på sikt kan sikre nok mat til en voksende befolkning.(14)

FNs klimapanel refererer til at et bærekraftig kosthold innebærer et ukentlig inntak av kjøtt på 500 gram og meieriprodukter tilsvarende 1 liter melk.(15,16) Tall fra Helsedirektoratet viser at kjøttkonsumet i Norge i 2014 var tre ganger høyere enn dette.(1) Reduksjon i produksjonen av kjøtt vil frigjøre jordbruksarealer til produksjon av plantevekster direkte til menneskemat.(13) Dette vil altså være et nyttig virkemiddel i kampen mot fattigdom og gi bedre ressursfordeling.

3. Kjøttforbruk - politiske virkemidler

3.1 Politiske partier om kjøttforbruk

Både Venstre og MDG har programfestet å redusere kjøttforbruket og avvikle Opplysningskontoret for egg og kjøtt. Også SV vil også avvikle opplysningskontoret. De andre partiene har ikke tatt stilling. Rødt vil redusere kjøttforbruket, og produsere større andel kjøtt fra beite.(17)

3.2 Politisk handling nødvendig for å redusere kjøttforbruk

Problemet med voksende kjøttkonsum må løses nasjonalt og lokalt. Undersøkelser gjort for EAT viser at utfordringene er for sammensatte til å løses av ett eller noen få tiltak. Ansvar for redusert kjøttforbruk kan altså ikke løses av forbrukerne alene. Det er nødvendig med forskjellige virkemidler, der statlig styring er et sentralt element.(18) Dette støttes opp av SIFO-undersøkelsen om holdninger til å redusere kjøttforbruket av miljømessige årsaker, hvor nordmenn forventer at myndighetene tar ansvar.

Undersøkelser viser at forbrukere kan være villige til å endre kostholdet, hvis myndighetene tilrettelegger for det. En undersøkelse av Respons Analyse fant at norske forbrukere er mest opptatt av å sikre trygg mat, høyere krav til dyrevelferd og at landbruket skal bidra til et sunt kosthold.(19)

3.3 Mulige tiltak for lavere kjøttkonsum

Her følger noen mulige tiltak for å redusere nordmenns kjøttforbruk:

3.3.1 Utredning av muligheter

En stortingsmelding om hvordan norsk landbruk kan endres slik at kjøttproduksjonen reduseres til fordel for planteproduksjon.

For å støtte opp om FNs klimapanel, Helsedirektoratet, Bioforsk og Miljødirektoratets forslag om å redusere kjøttforbruket, er det viktig at dette også gjenspeiles i landbrukspolitiske mål. Bioforsk påpeker at kostnadene for å legge om kostholdet fra kjøtt til vegetabilsk mat knapt har noen kostnader. Det kan tvert imot føre til kostnadsbesparelser både for forbrukere og samfunnet.(10)

3.3.2 Vegetarisk satsing

Et fullverdig vegetarisk måltid som alternativ i alle offentlige kantiner, samt kjøttfrie dager.

Dette tiltaket vil gjøre det lettere for forbrukere å velge bort kjøttet til fordel for vegetarisk mat, og vil være et positivt tiltak for å endre et forbruksmønster med økende kjøttforbruk.

3.3.3 Avgift

Vurdere en avgift på kjøttproduksjon og kutte moms på vegetabilske varer, spesielt vegetabilske proteinkilder. En generell avgift på importert kjøtt kan hindre karbonlekkasje.

I klimapolitikken er avgift et velkjent virkemiddel, for eksempel på drivstoff, og det er også det mest effektive tiltaket. Dersom samme logikk skal gjelde i landbrukssektoren, bør kjøttforbruket også avgiftsbelegges. For å stimulere til mer klimavennlig matproduksjon, kan dette være et av de mest effektive tiltakene for å redusere klimagassutslipp i landbruket.(20)

3.3.4 Endre eller avvikle omsetningsloven

Offentlig forvaltning kan fratras sin administrative rolle for Opplysningskontoret for egg og kjøtt (OEK). Staten bør gi kostholdsråd basert på oppdatert kunnskap om helse, klima og dyrevelferd.

Hvis omsetningsloven skal bestå, bør omsetningsavgiften brukes til å fremme et kosthold som ivaretar politiske mål innenfor klima, helse og dyrevelferd. Avgiften vil dermed fremme vegetabilsk mat.

Kjøttreklame er ikke et statlig anliggende. Venstre, SV og MDG har fremmet forslag om å endre omsetningsloven.(21) Se punkt 1.1.

3.3.5 Vurdere skolemateriell

Offentlige myndigheter bør tilby grunnskolene læremateriell i fag Mat og Helse, slik at grunnskolene ikke har behov for OEKs materiell.

Per i dag benytter skoleverket i stor grad OEKs "Kokeboka mi", som naturlig nok fremmer et kosthold i stor grad basert på kjøtt og egg.

Kilder

- (1) Helsedirektoratet, *Utviklingen i norsk kosthold 2014*, 2015.
- (2) Tangeland, T., G. Vittersø, *Forbrukstrender 2014, 7 Miljø og forbruk*, SIFO-survey, Prosjektnotat nr. 8, SIFO, 2014.
- (3) Landbruks- og matdepartementet. Lov 10. juli 1936, Lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror,
- (4) Rosenberg, T., G. Vittersø, *Kjøtt og reklame. En studie av annonsering og reklame for kjøtt i det norske matmarkedet*, Oppdragsrapport nr. 4, SIFO, 2014.
- (5) Mejdell, C. *Dyreetik i praksis. Noen problemstillinger belyst gjennom uttalelser fra Rådet for dyreetik*, I: Føllesdal, A. (red) *Dyreetik*, Fagbokforlaget, 2000.
- (6) The Food Security, *Sustainability, Public Health and Animal Welfare Implications of Livestock Production*, November 2014.
- (7) Dyrevernalliansen, "Fakta om vegetarmat", URL: dyrevern.no, 23. februar 2012.
- (8) Nasjonalt råd for ernæring, *Kostråd for å fremme folkehelsen og forebygge kroniske sykdommer*, 2011, s. 325 og kap. 29.
- (9) U.S. Department of Health and Human Services. *Scientific Report of the 2015 Dietary Guidelines Advisory Committee*. Advisory Report to the Secretary of Health and Human Services. February 2015.
- (10) Helsedirektoratet, *Næringsrik vegetarkost*, URL: helsenorge.no, 12. februar 2015.
- (11) FAO, *Livestock's long shadow. Environmental issues and options*, 2006.
- (12) Grønlund, A. *Vurdering av klimatiltak i jordbruket. Beregnet reduksjon av ulike tiltak inne 2050. 24/2015*, Bioforsk, Oppdragsgiver: Miljødirektoratet, 2015.
- (13) Miljødirektoratet, Lindegaard, A. og Laird, B. *Klimatiltak og utslippsbaner mot 2030. Kunnskapsgrunnlag for lavutslippsutvikling*, 2015.
- (14) World Watch Institute, Meat, World Watch Magazine, July/August 2004.
- (15) UNEP Global Environmental Alert Service (GEAS). Growing greenhouse gas emissions due to meat production. October 2012.
- (16) IPCC, *Climate Change 2014: Mitigation of climate change. Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA: Cambridge University Press, 2014.
- (17) Dyrevernalliansen. *Politiske programmer 2013-2017*, notat, 2015.
- (18) Bailey, R. og Harper, D.R., *Reviewing Interventions for Healthy and Sustainable Diets*, Energy, Environment and Resources Department and the Centre on Global Health Security, Chantham House, 2015.
- (19) Jakobsen, S. "Vi er mer opptatt av sunn mat og dyrevelferd enn pris på mat", *Forskning*, URL: forskning.no, 22. mai 2014.
- (20) Sandøy, P. *Bør jordbruket avgiftsbelegges?*, Civitanotat nr. 18, 2015.
- (21) Dokument 8:26 S (2014-2015), *Representantforslag om ending av omsetningsloven for å redusere reklame for kjøtt*. 5. november 2014